

A szerencse emlékműve

Abba a gyanúba keverem-e magam, hogy hiszek a tenyér-jóslásban, ha most első szavammal azt mondom, hogy az ember sorsa a tenyerébe van írva? Minden bizonnyal gyanússá válok. Mégis azt mondom, hogy az ember sorsa -- jószerencséje, balszerencséje -- a tenyerében van.

Utóbb majd megpróbálom tisztázni magam a babonaság vádja alól, és igyekszem alibit igazolni.

Előbb azonban szeretném szemügyre venni, hogyan is állunk azzal a bizonyos szerencsével, amelyet annyian várunk, s azzal a balszerencsével, amelytől annyira félünk?

Nem hiszem ugyanis, hogy ezek a fogalmak csakugyan léteznek. Csak elnevezésük van: jószors, balszerencse, de a ne-
vük mögött valami bizonytalan, elmosódó, ismeretlen, valami meghatá-
rozatlan és meghatározhatatlan lappang. Valami, ami alighanem
leginkább a semmire hasonlít. Valami, ami nem működik, legalábbis
nem úgy, ami működésnek mondható.

Meggyőződésem, hogy szerencse-balszerencse-sors oly-
annyira tettenérhetetlen, mintha nem is volna, olyannyira, mint
ami nincs is. Alig hiszem, hogy volna olyan pillanata az emberi
életnek, amelyben bárki teljes bizonyossággal azt állithatná ma-
gáról, hogy: most!... most!... most éppen szerencse ért. Isten
lábát most fogtam meg! Még egy főnyeremény, még egy betetőzött
eredmény, még egy teljesült kívánság, egy boldog szerelem vil-
lámló pillanata sem ilyen. Mint ahogy olyan pillanata sincs az
életnek, amelyben világosan fölsimerhető, hogy a sors éppen lesúj-
tott. Voltaképp még egy katasztrófa sem ilyen. A szerencse for-
dulatai, a sors dolgai soha nem mutatkoznak be az embernek, soha

nem nevezik néven magukat, nem hagyják magukat leleplezni, Rajtakaphatatlanok.

Úgy gondolom, hogy amit sorsnak nézünk s amit, jobb híján, szerencsének vagy balszerencsének nevezünk, az csak a következményeiből lenne pontosan és tévedhetetlenül fölismerhető. A következmények azonban csak nagysokára szoktak jelentkezni. Lassan járnak, lassan működnek, lassan állnak össze és lassan örölnek. Isten malmai a következmények. Egy váratlanul ölbe-pottyant, úgynevezett szerencsének lehetnek később szerencsétlen, félelmesen szerencsétlen következményei, katasztrófálisak akár, Bizonyára sokan láttunk már fenenagy jódolgukban szertehulló, elmorzsolódó, elzüllő családokat és bizonyára sokan ismerik az egykori számoszi hódító, Polykrátész esetét a tengerbe vetett, majd az esti lakomán egy hal gyomrában mégis megtalált, feltá-lalt gyűrűjével. E zsarnok esetét, aki végül semmitől sem rettegett jobban, mint a szerencséje baljós fenyegetéseitől. S bizonyára ismeretes fonák szerencséje a legendás Midásznak, akinek minden arannyá vált a kezében, arannyá és ehetetlenné-ihatatlanná még a kenyere meg a vize is. És egy váratlanul lesújtó csapásnak -- erre is akárki találhat példát, ha egy kicsit elgondolkodik --, egy sújtó pillanatnak is hányszor támadnak jó következményei, de hányszor!

Mondom, minden fordulat, minden esemény, akár szerencsének, akár szerencsétlenné nézzük a maga pillanatában, csak a következményeiben lenne fölismerhető. Lenne, mondom még egyszer, hangsúlyos jövő időben, lenne, mert még így sem igazán fölismerhető. Mert ki tudja végignyomozni egy életút minden változását, nyomon követni minden kanyarulatát s ráismerni arra a pontra, arra a percre, ahol és amikor a fölívelés vagy a bukás elkezdődött?

Kezdődni egy emberi sors változásai, jók és rosszak, a születéssel kezdődnek, és tartanak halálig. Még egy történelem hossza sem elég fölismerni és megítélni, melyik az a történelmi nap, amelyen egy népet a balsorsa tépni kezd s melyik dátummal kezdődik a boldogulása.

Rajtakaphatatlan hát a forgandó s valójában nem is létező szerencse. Rajtakaphatatlan -- és valahol mégis látható. Aki járt Weimarban, s járt ott Goethe nyári lakának csöndes kertjében, ahol most nyilván sárgán peregnek a nyirfalevelek, egy kavicsos út mentén láthatta. Emlékműve áll ott a szerencsének, furcsa kőszobra a jósorsnak.

Egy gúla, és a gúla csúcsán egy rendületlen gömb: ez az emlékmű.

Egy gúla és egy gömb, két össze nem illő idom, két mérőben más-más alakú test csodálatos, megismételhetetlen, egyszeri egyensúlya. Ilyen a szerencse emlékműve. Csak egy könnyű érintés, csak egy sóhaj, csak egy meggondolatlan szellőcske a nyirfák közül, és az a gömb, az a csúcson, a gúla tűhegyén oly rendithetetlen egyensúlyban álló golyó, ez a kicsi glóbusz az őszi kert búcsúzkodó, kicsi kozmoszában, menthetetlenül legurul a gúla hegyéről. Goethe ebben a csodálatos egyensúlyban ismerte föl, érte tetten a szerencsét. Ezt a kényes viszonyt, ezt az esetlegeset és billenékenyt, ezt a véletlent: gúla és gömb különös viszonyát nevezte el szerencsének.

Csak aki közelebb lép ehhez az emlékműhöz, a szerencsének ehhez a kőszobrához, majd óvatos ujjal próbára is teszi gúla és gömb véletlen és szerencsés, megismételhetetlen egyensúlyát, jön rá a szerencse titkára. Jön rá arra, hogy azt a billegető kögörgöget, azt a glóbuszt rejtett vasrúd tartja belül

szilárdan, tartja rendíthetetlenül és mozdulatlanul a kőgúla tő-
hegyén. Emberi lelemény, emberi ötlet állította fel ilyen szil-
lárdul billenékenynek a szerencse emlékművét. Emberi kéz álli-
totta fel így.

És itt térek vissza az első szavakhoz, amikor azt
mondtam, hogy az ember sorsa a tenyerébe van írva. Itt tisztá-
zom magam a gyanú alól, hogy tenyérjósulásban hiszek.

Abban hiszek szilárdul, hogy akár a tenyerére veszi
az embert a szerencse, akár kihullatni készül a kezéből, sorsát
az ember, igenis, a tenyerében tartja. A kezében tartja. A jel-
lemébe, a leleményébe, a munkájába, az ismereteibe, a képzeleté-
be és a gondolataiba, a szorgalmába és a cselekvéseibe, az el-
határozásaiba haloványan, gúle és gömb különös viszonyának ké-
nyes egyensúlya szerint, személyiség és nagyvilág viszonyának
kényes egyensúlyai szerint igenis bele vannak írva sorsának ne-
hezen kibetűzhető jelei. Mint a tenyerébe írt, kusza ákombáko-
mok.

A többi? Mindaz, ami nem követhető és ami fölismer-
hetetlen? A többi -- nem tudom másként kifejezni -- a többi: sze-
rencse dolga.